

УДК 338.222:622“1991”

В. Л. Агапов

ПОЛІТИКА ВИЩИХ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УРСР СТОСОВНО ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В 1991 Р.

У статті висвітлюються методи управління вугільною галуззю, зміст програми щодо її стабілізації, результативність політики, що здійснювалася. Неефективність політики автор пов'язує зі збереженням традиційної системи державної підтримки підприємств, розвалом системи матеріально-технічного постачання, з весняним страйком шахтарів. Автор робить висновок про те, що у суспільстві не вистачило інтелектуальних сил, щоб відповісти на болючі питання, які постали перед вугільною промисловістю у зв'язку з упровадженням ринкових відносин та переходом галузі під юрисдикцію України.

Ключові слова: Верховна Рада, Рада Міністрів, вугільна галузь, вуглевидобуток, дотація, розрахункова ціна, політика, страйк, уряд, шахтар.

Події 1991 р., що мали всесвітньо-історичне значення, привертають і привертатимуть до себе увагу вчених. Одним з аспектів дослідницької проблематики є вивчення функціонування народногосподарського комплексу УРСР, діяльність законодавчої та виконавчої властей в економічній сфері у період між проголошенням Декларації про суверенітет та Актом про державну незалежність. Стан справ у вугільній промисловості (далі – ВП) заслуговує особливої уваги, оскільки жодна інша галузь народного господарства не мала у той час такого впливу на економічні та політичні процеси. Проблема, що цікавить нас, розглядається в колективній монографії “Вугільний Донбас у другій половині ХХ століття” [1], у роботах А. Русначенка [2], автора даної публікації [3]. Необхідність подальшого аналізу особливостей розвитку ВП на завершальному етапі “перебудови” зумовила визначення мети статті – з'ясування комплексу заходів, що були розроблені Верховною Радою (далі – ВР) УРСР і Радою Міністрів (далі – РМ) УРСР з метою стабільного розвитку ВП, результативність політики, що проводилася.

Український народ вступав у 1991 р. з непорівнянними результатами попереднього розвитку в політичній і економічній сферах. Ухвала Декларації про суверенітет стала проривом в історичному процесі створення незалежної держави. У ВР УРСР парламентська комісія готувала проект нової Конституції. Був проголошений принцип верховенства українських законів над союзними, була узаконена багатопартійність. Політична еліта осмислювала моделі майбутнього державного устрою. Під тиском політичної опозиції, під впливом аргументів учених-економістів у свідомості носіїв влади відбулися серйозні трансформації, що зробило можливим появу в економічному житті якісно нових процесів та тенденцій. Укорінялася *de facto* приватна власність, її правове забезпечення стало справою часу. Поглиблювався процес конверсії. Важка промисловість більше не розглядалася як галузь, що є пріоритетною. Вперше в радянській історії у центр економічної політики був поставлений агропромисловий комплекс. У бюджеті УРСР на 1991 р. на його розвиток було спрямовано 74,4% всіх капітальних вкладень. Голова РМ УРСР В. П. Фокін запевняв громадськість: “Селу ми віддали все, що могли, і навіть більше, ніж могли” [4]. Новим явищем в економічному житті, на яке була зобов'язана відреагувати влада, стала негативна динаміка розвитку народного господарства. Обсяги республіканського виробництва у 1990 р. у порівнянні з 1989 р. зменшилися на 3,1% [5, с. 6]. Вуглевидобуток скоротився на 8,5%, а у порівнянні з 1986 р. на 15%. Замість запланованих 175,7 млн. т. вугілля було здобуто 164,8 млн. т. Відставання від завдань п'ятирічного плану склало 12,6 % [6]. Жодне з 23 виробничих об'єднань (далі – ВО) з видобутку вугілля не виконало річних планів. Скорочення обсягів вуглевидобутку загрожувало суверенній Україні енергетичною кризою.

ВР УРСР, РМ УРСР мали намір запобігти руйнівному економічному сценарію, хотіли бачити 1991 р. як рік початку стабілізації народного господарства. Було прагнення збільшити обсяги валового національного продукту на 1,7%, підвищити продуктивність праці на 2,2%, посилити енергетичну безпеку, що могло бути досягнуто лише завдяки ВП. В оцінках можливостей ВП керівництво УРСР було налаштоване оптимістично. Для ВР, РМ УРСР ефективне функціонування вугільної галузі стало не тільки економічним, але й політичним питанням.

Органи державної влади України предметно зайнялися проблемами галузі наприкінці 1990 р., коли стало відомо про те, що в Москві підготовлено проект постанови “Про особливості управління у 1991 р. електроенергетикою, нафтовою і газовою промисловістю” (постанова була ухвалена 28 грудня), у якій ВП не значилася в переліку галузей, що продовжували функціонувати як єдиний виробничо-технологічний комплекс [7]. Було відомо також про те, що в проекті союзного бюджету на 1991 р. передбачається дотація ВП УРСР у розмірах вдвічі менших від мінімально необхідних потреб. У цій ситуації 26 грудня 1990 р. ВР УРСР прийняла для себе принципове рішення: органи влади УРСР беруть на себе відповідальність за долю галузі та починають процес, який повинен завершитися перепідпорядкуванням ВП уряду УРСР. Юридичною підставою для реалізації такого наміру були Закон УРСР “Про економічну самостійність УРСР”, Закон СРСР “Про розмежування повноважень між СРСР і суб'єктами федерації”. Завдяки розподілу повноважень між Центром і республіками УРСР отримала право залишати в своєму розпорядженні увесь прибутковий податок, 70% податку з продажів. У цілому в УРСР залишалося 16 млрд. крб. Ця сума давала можливість РМ самостійно займатися проблемами ВП. Виконуючи доручення ВР УРСР, українсь-

кий уряд вже 2 січня 1991 р. відправив до Москви листа "Про передачу об'єднань, підприємств і організацій металургії та вугільної промисловості, розташованих на території УРСР, із загальносоюзного у республіканське підпорядкування". У посланні були прохання про те, щоб МВП СРСР, Міністерство Металургії СРСР підготували необхідні документи, включаючи розділові, передали РМ УРСР виробничі та фінансові плани, а також щоб були внесені зміни у взаємини між союзним та республіканським бюджетами [8]. Звернення було направлено до Москви саме у той день, коли одинадцять генеральних директорів ВО Донбасу прийняли рішення припинити з 10 січня відвантаження вугілля споживачам. У середині зими, за відсутністю на ТЕС, коксохімзаводах необхідної кількості вугілля (на КХЗ запасів вугілля було на 0,4-0,5 доби при нормативі 4,2) реалізація загрози, що прозвучала, могла покласти початок краху всієї економіки.

Прагнення українських властей узяти під свою юрисдикцію ВП підтримки в Москві не отримало. 7 січня в ЦК КПРС відбулася нарада міністрів союзного уряду. Вище партійне керівництво зажадало від РМ СРСР зваженого підходу до скасування галузевого управління промисловістю [9]. Позиція ЦК КПРС щодо принципів управління народногосподарським комплексом визначалася не тільки економічною доцільністю. Напередодні союзного референдуму про долю СРСР керівництву КПРС було вкрай необхідним зміцнити позиції Центру, зберегти МВП як міністерство союзне. Позиція ЦК КПРС сприяла тому, що у політичній боротьбі, яка велася в Москві між прихильниками і супротивниками децентралізації держави, ініціативою оволоділи ті, хто хотів зберегти існуючу модель суспільного устрою. Незабаром М. І. Щадов підтвердив свої повноваження як діючий міністр ВП. 15 січня він видав наказ "Про особливості застосування Закону СРСР "Про підприємство СРСР" у вугільній промисловості", відповідно з яким МВП СРСР закріпило за собою право управляти майном підвідомчих структур, а 20 січня союзний уряд заявив про те, що МВП СРСР продовжує функціонувати, як союзне міністерство.

Оскільки шахти залишалися в союзному підпорядкуванні, на них поширювався Указ Президента СРСР "Про невідкладні заходи щодо стабілізації господарських зв'язків у IV кварталі 1990 р. і протягом 1991 р." і прийнятих після цього наказів МВП СРСР. Шахти були зобов'язані укласти договори з тими споживачами, які вчасно не розраховувалися за відвантажену їм продукцію. Споживачі вугілля (КХЗ, ТЕС, збагачувальні фабрики) були позбавлені можливості вибору як постачальників ті шахти, які давали вугілля з низьким вмістом сірки і вміщаючих порід, з високими властивостями коксування. 26 січня з'явився Указ Президента СРСР "Про заходи щодо забезпечення боротьби з економічним саботажем та іншими злочинами у сфері економіки". За зрив постачань вугілля на ТЕС і коксу на металургійні заводи, за неефективне використання бюджетних коштів щодо керівників шахт могла застосовуватися кримінальна відповідальність. Директори виконували свої обов'язки в умовах психологічного пресингу з боку КДБ, МВС і Прокуратури.

Українська влада не залишала Центру надії на збереження *status quo* щодо ВП. 1 лютого ВР УРСР прийняла постанову "Про передачу підприємств і організацій металургійної та вугільної промисловості, що перебувають на території України, у власність республіки", якою зобов'язала уряд В. П. Фокіна зробити ці галузі надбанням УРСР. Прийняття документа вимагало від РМ серйозної аналітичної та організаційної роботи. Потрібно було не тільки добитися згоди Президента, ВР СРСР, Кабінету Міністрів (далі – КМ) СРСР на передачу УРСР частки державної власності. Доводилося, по-перше, розробити Енергетичну програму УРСР, визначити оптимальні обсяги видобутку вугілля, з'ясувати стан вугільного господарства, провести його експертизу. Потрібно було відкорегувати програму МВП СРСР щодо України, яка передбачала закриття до 2010 р. 62 шахт. У разі закриття низькорентабельних підприємств у РМ УРСР з'являлася можливість сконцентрувати вуглевидобуток на шахтах з високим навантаженням на одну лаву, передати туди вивільнені ресурси. З іншого боку, така політика могла спричинити серйозний галузевий конфлікт та поглиблення соціальної напруженості у суспільстві;

– по-друге, в умовах ринкових відносин, що вводилися, належало зберегти конкурентоспроможність шахт УРСР, що було далеко не простим завданням внаслідок високої собівартості вугілля на шахтах Донбасу. Потрібно було знайти джерела покриття високих витрат вуглевидобутку;

– по-третє, вкрай важливо було знайти можливості зниження витрат виробництва і зменшити потреби у додаткових асигнуваннях з бюджету, виключити витрати, без яких був можливий виробничий процес. Ця проблема могла бути вирішена у разі звільнення великої кількості працівників управління і скорочення капітальних вкладень. Доводилося зробити те, чого так і не змогли добитися управлінці МВП СРСР – створити матеріальні і моральні стимули, які б оптимізували високопродуктивну роботу шахтарів у безперервному режимі. Часу на аналітичну роботу у української влади було мало. Покладалися на знання проблем галузі Головою РМ УРСР В. П. Фокіним, який більше двадцяти років пропрацював на шахтах Донбасу, Головою Держкомітету з вугільної промисловості М. С. Сургаєм, який донедавна займав посаду начальника головного територіального управління "Головдонецьквугілля", на досвід членів Постійної комісії ВР з питань розвитку базових галузей, на знання депутатів, які представляли шахтарські міста і працювали у вугільній промисловості (30 осіб).

Головною метою влади на найближчу перспективу було збереження ВП у тому стані, у якому вона знаходилася наприкінці 1990 р. Обсяги вуглевидобутку на 1991р. були відкориговані. З урахуванням держзамовлення шахтарі повинні були підняти на-гора не менш 165 млн.т. вугілля. Думка фахівців, які попереджали про можливе падіння обсягів виробництва на 10-12% внаслідок дефіциту робочих рук (шахтам бракувало 92 тис. гірників) врахована не була. Грошові кошти, що виділялися ВП, зросли з 6 млрд. крб. (сума, яка була надана з союзного бюджету) до 12 млрд. крб. Зростання сталося завдяки додатково

виділеним коштом з республіканського бюджету. У порівнянні з 1990 р. дотації ВП збільшилися у 3,5 рази [10]. Із наданої суми 4,7 млрд. крб. виділялися для компенсації собівартості вугілля, що значно зросла, 3 млрд. крб. – на виплату податків, 1,3 млрд. – для формування фонду споживання (753 млн. крб. для виплати зарплати і 565,8 млн. крб. для матеріального заохочення), 3 млрд. крб. – для здійснення капітальних вкладень. Бюджетне фінансування у таких величинах дозволяло, по-перше, продовжити політику штучного збереження низьких цін на вугільну продукцію для її споживачів (металургійний комплекс, ТЕС); по-друге, забезпечити рентабельність вуглевидобутку; по-третє, дало можливість приступити на шахтах до реалізації проектів капітального та цивільного будівництва, програм соціального розвитку підприємств і колективів; і, нарешті, виконати вимогу Центру, яка формулювалася таким чином: “постачання вугілля для держави проводиться у обсягах, що забезпечують виконання його зобов’язань з експорту, створення держрезервів, потреб оборони, виробництва металургійного коксу” [11].

Принциповим питанням була методологія розподілу бюджетних коштів. Теоретично дотації могли розподілятися в декількох варіантах. Асигнування могли бути перераховані споживачам вугільної продукції, які з мінімальними витратами для себе могли б купувати вугілля на тих шахтах і вуглезбагачувальних фабриках, які пропонують якіснішу продукцію. Могла бути встановлена єдина ставка на тонну вугілля на багато років вперед, що посилювало б конкуренцію серед товаровиробників. Можна було зберегти існуючу систему щорічного диференційованого розподілу дотацій через розрахункову ціну. Тоді діяв принцип: чим більші витрати, тим більшою є державна дотація. Уряд УРСР вслід за союзним урядом і МВП СРСР рушив по уторованій дорозі, помилковість якої підтвердила практика попередніх десятиліть. Ключовим пунктом урядової концепції була розрахункова ціна тонни вугілля, по якій підприємства вуглезбагачування купували вугілля на шахтах. У питанні ціни РМ УРСР вела себе революційно, але не в тому розумінні, що уряд відмовився від фіксованих цін, а в тому, що ціни суттєво зросли. У той час, як встановлена розрахункова ціна у середньому по МВП СРСР складала 38,82 крб., в УРСР вона дорівнювала 90,93 крб. і була в 2,4 рази вища, ніж у 1990 р. Залежно від собівартості вугілля розрахункові ціни змінювалися. Середня ціна для шахт Донецької області складала 115 крб. (у 1990 р. була 50,95 крб.), для ВО “Стахановвугілля” – 136 крб., для шахти ім. М. Горького ВО “Донецьквугілля” 138,15 крб., для шахти ім. С. М. Кірова ВО “Донецьквугілля” – 193,80 крб. Розрахункові ціни, що запроваджувалися, забезпечували шахтам майже 35% рентабельність (середня рентабельність по МВП СРСР складала 28,3%). ВП отримувала деяку сталість, оскільки раніше їх рентабельність коливалася у межах 6-12%. З’являлася можливість отримувати прибутки у розмірах у кілька разів більше, ніж у 1990 р. Було зрозуміло, що продукція, яка поставляється на шахти, дорожчатиме, що рентабельність шахт падатиме. Але механізм корегування розрахункових цін у зв’язку з непередбачуваним їх зростанням на матеріальні ресурси розроблений не був, тому що не було правових засад. Щоб підтримати рівень рентабельності, у кінці року передбачалося за рахунок бюджетних коштів здійснити компенсацію фактичних витрат підприємств.

Своєю ціновою політикою РМ УРСР гарантувала функціонування всіх структурних підрозділів галузі, продовжувала “соціалістичну” практику штучної підтримки низькоефективних підприємств, які неминуче перестали б існувати в умовах ринкової конкуренції. Лише завдяки бюджетному фінансуванню могли продовжити вуглевидобуток 54 шахти Донецької області, для яких суми дотацій коливалися у межах 75-100 крб. на тонну, 31 шахта Донбасу, для яких дотація перевищувала 100 крб. на тонну в той час, коли середня сума дотації на тонну складала 34 крб. Ціни на вугілля не були безпосередньо пов’язані з його якістю, призначенням, не повною мірою відображали його складові властивості. Уряд поставив українське суспільство перед необхідністю відірвати від себе життєво важливі ресурси, щоб дати роботу тій частині шахтарів, які на шахтах Центрального району Донбасу в складніших умовах добували унікальне жирне вугілля, або ж гірникам тих шахт, час закриття яких був упущений. Гроші з бюджету йшли не тільки на вуглевидобуток, але і на видобуток породи, на підтримку шахт, що добували вугілля з високим ступенем зольності. Робітники ВП з їх високими заробітками будували об’єкти виробничого призначення, відомче житло, вирощували овочі, займалися тваринництвом, і всі витрати списувалися на собівартість, яка покривалася за рахунок бюджетних коштів. Суспільство оплачувало стабільність, яку намагалися досягти керівники республіки.

В умовах розвалу системи централізованого матеріально-технічного забезпечення, відмов лісозаготівельників від співпраці з шахтарями (так, у середині лютого ВО “Артемвугілля” мало договори з ліспромгоспами на постачання обопола на 17% , круглого лісу – на 40%), зриву лісозаготівельниками РРФСР виконання укладених з шахтами договорів, РМ УРСР була змушена включитися у вирішення проблеми лісопостачання в УРСР. РМ виділила кожному об’єднанню сотні тонн цукру для обміну на ліс. Бартер здійснювався у пропорціях: один вагон цукру на 1 тис. м куб. лісу. У 1991 р. була продовжена практика, почата в 1990 р., коли торговельні організації України отримували з Києва вказівку виділити м’ясо для його відправок у області РРФСР, які забезпечували лісом ВП УРСР. Тільки з Донецької області в Іркутськ ліспромгоспам “Донбас” і “Донецький” з державних ресурсів Донбасу в другому півріччі 1990 р. було відправлено 600 т м’яса [12]. У 1991 р. РМ УРСР ухвалила рішення додатково поставити в Іркутську область за республіканським постачанням 6,8 тис. т м’яса і дозволила облвиконкомом відправити туди ж по прямим договорам ще 3,2 тис. т м’яса, а також 100 тис. т комбікормів [13]. Вагон м’яса обмінювався на 30 вагонів лісу. Уряд свідомо йшов на вивіз з України продовольства, поглиблюючи внутрішню кризу, заради порятунку вугільної галузі.

ВР УРСР, РМ УРСР багато в чому діяли всупереч політики союзних органів державної влади. В УРСР проігнорували вимогу IV З'їзду народних депутатів СРСР, який зобов'язав вищих посадових осіб республік скоротити бюджетні витрати, включаючи різке зменшення обсягів дотацій. Програма українського уряду не була узгоджена з МВП СРСР, що викликало в подальшому звернення міністра М. І. Щадова у Комітет конституційного нагляду ВР СРСР з протестом з приводу дій РМ УРСР. У той час, як після ліквідації РМ СРСР і заміни її Кабінетом Міністрів у Москві розглядали урядову постанову від 4 серпня 1989 р. № 608 такою, що є виконаною, РМ УРСР брала на себе відповідальність за її подальшу реалізацію. У квітні, посиляючись на згоду профспілки працівників ВП та українського уряду, КМ СРСР припинив діяльність державно-громадської комісії з контролю за виконанням постанови № 608. Президія ВР УРСР 9 липня прийняла постанову "Про організацію громадського контролю за виконанням рішень уряду, прийнятих за вимогою шахтарських колективів", якою продовжила діяльність республіканської та міських шахтарських комісій. Так відбувалося тому, що у боротьбі за власність українській владі був потрібний союзник, яким мали бути шахтарські колективи.

Багато злободенних проблем галузі ВР, РМ УРСР вирішити не могли. Наприклад, полегшити податкове навантаження на шахти. Податок на прибуток складав 45%, з яких 22% йшло до союзного бюджету. Податок на фонд оплати праці на шахтах дорівнював 11%. З січня 1991 р. з фонду заробітної плати шахти відраховували до фонду соціального страхування не 9%, як це було у 1990 р., а 37%. Проблема створення валютних фондів вирішена не була. Центр продовжував проводити політику жорсткого ліцензування. У розпорядженні шахт залишалося 24% валютної виручки, 40% йшло до союзного бюджету. Український уряд не міг допомогти шахтам встановити такий рівень відрахувань до бюджету, який би стимулював експорт і зростання продуктивності праці. Двозначність, у якій знаходилася галузь, виявилася у липні, коли у КМ СРСР обговорювалися перспективи розвитку СРСР на 1992 р., розроблявся комплекс заходів щодо стабілізації народного господарства. Враховуючи надзвичайність ситуації у ВП, союзний уряд згодився на те, щоб на кожний відсоток середньодобового росту вуглевидобутку на шахтах збільшувався місячний фонд споживання на 5%. Уряд СРСР мав намір дозволити директорам шахт задіювати гірників на роботах у вихідні дні. КМ УРСР ухилився від співпраці з КМ СРСР, і обґрунтував свою позицію тим, що рішення проблем, що були підняті, є компетенцією МВП СРСР [14].

Весняні страйки, розрив господарських зв'язків, моральний надлом шахтарських колективів поглиблювали кризовий стан галузі. Видобуток вугілля у першому півріччі у порівнянні з аналогічним періодом 1990 р. скоротився на 22%. Фактичні розміри дотації перевищили 15 млрд. крб. У цих умовах 3 липня КМ УРСР затвердив програму надзвичайних заходів щодо стабілізації економіки та виведенню її з кризи. Історичні події серпня 1991 р. зробили можливим радикальне рішення питання про перехід ВП у власність України. Услід за РФ, де 22 серпня був виданий Указ Б. М. Єльцина "Про забезпечення економічної основ суверенітету РРФСР", відповідно до якого всі підприємства, що розташовувались на території республіки, переходили в підпорядкування РФ, 10 вересня ВР УРСР прийняла Закон "Про підприємства, установи та організації союзного підпорядкування, розташовані на території України". Вугільна галузь, як і інші, стала власністю України. При цьому українська влада висунула вимогу до трудових колективів забезпечити виконання ними державних та договірних замовлень. Вимога виконана не була. Видобуток вугілля у 1991 р. скоротився у порівнянні з 1990 р. на 18%, продуктивність праці підземного робітника зменшилася на 21%. Такого падіння не було за всі попередні роки. Воно було дещо перевершено лише у 1994 р. (1992 р. падіння складало 2%, 1993 р. – 14%, 1994 р. – 18,5%, 1995 р. – 11,5%, 1996 р. – 15%).

Яку ціну заплатило українське суспільство за спробу влади забезпечити стабільну роботу ВП? Витрати з бюджету на підтримку народного господарства збільшилися з 14,3% (1990 р.) до 15,8% [15, с. 36]. З цих коштів 18,5% було направлено на підтримку галузі. Бюджетний дефіцит внаслідок задоволення інтересів сільського господарства, ВП збільшився з 4 млрд. крб. (первинний розрахунок) до 12,33 млрд. крб. Щоб вирішити проблему фінансування шахт, були мінімізовані витрати на соціальні програми. Не відбулося обіцяного підвищення зарплати лікарям. Як результат, страйк медичних працівників, що відбувся 20 лютого в 19 областях УРСР. У зв'язку з весняним страйком шахтарів, необхідністю відновлення вуглевидобутку на шахтах, які страйкували, зростанням цін на продукцію, що поставлялася на шахти, у зв'язку з тим, що під час страйку гірники домоглися додаткових пільг, збільшення тарифів і посадових окладів сума дотацій ВП вже восени перевищила 40 млрд. крб. [16]. Непосильність зваленого на суспільство тягара ставала все більш усвідомленою, і в 1992 р. КМ України взагалі відмовився від дотацій ВП.

Таким чином, спроба вищих органів державної влади УРСР забезпечити стабільність, зберегти виробничі потужності ВП виявилася безуспішною. 1991 р. довів, що без дійсно революційних змін у галузі, змін форм власності, принципів відносин шахт зі споживачами вугілля, без розкриття внутрішнього потенціалу ВП, ініціативи, заповзятливості та кмітливості шахтарів галузь існувати не зможе. У 1991 р. були порушені фундаментальні основи економічного життя – суспільство за свою енергетичну безпеку, можливість жити у теплі оплачувало непомірну для себе ціну. У державі, у тих, хто був безпосередньо пов'язаний з ВП, не вистачило інтелектуальних сил, щоб відповісти на болючі питання, які постали перед ВП у зв'язку з упрощенням ринкових відносин та переходом галузі під юрисдикцію України.

Джерела і література

1. Вугільний Донбас у другій половині XX століття / Під редакцією З. Г. Лихолобової. – Донецьк: ДонДУ, 2001. – 317 с.
2. Русначенко А. Пробудження: Робітничий рух на Україні в 1989 – 1993 рр. – К.: "KM Academia", 1998. – 230 с.

3. Агапов В. Л. Высшие органы государственной власти УССР – шахтерские коллективы: взаимоотношения накануне не распада СССР // Наука, релігія, суспільство. – 2003. – № 4. – С. 163-169.
4. Фокін В. П. “Головне – нагодувати людей” // Урядовий кур’єр. – 1991 – №1(6), січень.
5. Иванов Н. Производственный потенциал Украины: состояние, проблемы развития // Экономика Украины. – 1993. – № 2. – С. 3 – 12.
6. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі – ЦДАВОВУ). – Ф. 1.– Оп. 22. – Спр. 1169. – Арк. 38.
7. Державний архів Донецької області (далі – ДАДО). – Ф. 2794. – Оп. 2. – Спр. 6166.– Арк. 208 – 209.
8. ЦДАВОВУ України – Ф. Р.2. – Оп. 15. – Спр. 1858. – Арк.2.
9. Российский государственный архив новейшей истории. – Ф. 89. Коллекция. – Перечень. 33. – Спр.1. Пб-53 от 7. 01. 1991 г. О совещании министров в ЦК КПСС.– Арк. 3.
10. ЦДАВОВУ України. – Ф. Р-2. – Оп. 15. – Спр. 1858. – Арк.52.
11. ДАДО. – Ф. 2794. – Оп. 2. – Спр. 6167. – Арк. 81.
12. Там само. – Р 2794. – Оп. 2. – Спр. 6211. – Арк.112.
13. ЦДАВОВУ України. – Ф. 1779. – Оп. 2. – Спр. 6510. – Арк. 47.
14. Там само. – Р-2. – Оп. 15. – Спр. 2340. – Арк. 780.
15. Лунина И. Проблемы формирования и использования бюджета Украины // Экономика Украины. – 1993. – № 8. – С. 35-41.
16. Артемчук Л. Чего нам ждать от Сургая? // Жизнь. – 1991. – 16 ноября.

Агапов В. Л. Политика высших органов государственной власти УССР по отношению к угольной промышленности в 1991 г.

В статье освещаются методы управления угольной отраслью, содержание программы по ее стабилизации, результативность проводившейся политики. Неэффективность политики автор связывает с сохранением традиционной системы государственной поддержки предприятий, развалом системы материально-технического снабжения, с весенней забастовкой шахтеров. Автор приходит к выводу, что в обществе не хватило интеллектуальных сил, чтобы ответить на болезненные вопросы, которые встали перед угольной промышленностью в связи с ее вхождением в рыночные отношения и переходом отрасли под юрисдикцию Украины.

Ключевые слова: Верховная Рада, Совет Министров, угольная отрасль, угледобыча, дотация, расчетная цена, политика, забастовка, правительство, шахтер.

Agapov V. L. Higher organs state power politics of Ukrainian Soviet Social Republic as to the coal industry in 1991.

The article highlights the coal industry management methods, the program matter as for its stabilization and effectiveness of the carried out policy. An author connects policy ineffectiveness with maintaining of the traditional system state support of enterprises, system disintegration of material and technical supply, with the spring strike of miners. The author comes to the conclusion that intellectual forces were not enough in society to answer sickly questions which arose before coal industry in connection with its entering into market relations and industry transition under jurisdiction of Ukraine.

Keywords: Verkhovna Rada, Ministers' council, coal mining, subsidy, calculated price, politics, revolt, government and miner.

УДК 94(477):323.2 “1994/1998”

Л. І. Полякова

ХАРАКТЕР ВЗАЄМОДІЇ ГІЛОК ВЛАДИ В УКРАЇНІ У 1994–1998 РР.

У статті аналізується комплекс проблем взаємодії гілок влади в Україні під час президентства Л.Кучми. Питання дострокових президентських та парламентських виборів 1994 р. постало в складних соціально-економічних і політичних умовах. Конфлікти між гілками влади підірвали до неї довіру у населення. 1994-1998 рр. є важливим етапом у справі формування законодавчої бази щодо регулювання відносин між гілками державної влади.

Ключові слова: вибори, взаємодія, президент, Верховна Рада, політичний конфлікт

90-ті роки ХХ століття є переломними для України і мають особливе значення. Це є період становлення України не тільки як незалежної держави, а й осмислення нових шляхів розвитку держави на засадах демократії, багатопартійності, ринкової економіки.

Період 1990–1994 рр. характеризувався складними соціально-економічними та політичними процесами, конфліктами між гілками влади, що в результаті приводить до дострокових президентських та парламентських виборів. Питання взаємодії гілок законодавчої, виконавчої, судової гілок влади є актуальним і на сучасному історичному етапі. А історичний аналіз становлення органів влади незалежної України дозволяє зробити висновок щодо необхідності адміністративної реформи, та вдосконалення законодавчої бази, яка стосується питання взаємодії гілок влади незалежної України.